

Spelling

in de lift adaptief

HANDLEIDING

niveau 6

niveau

7

8

5

6

3

4

1

2

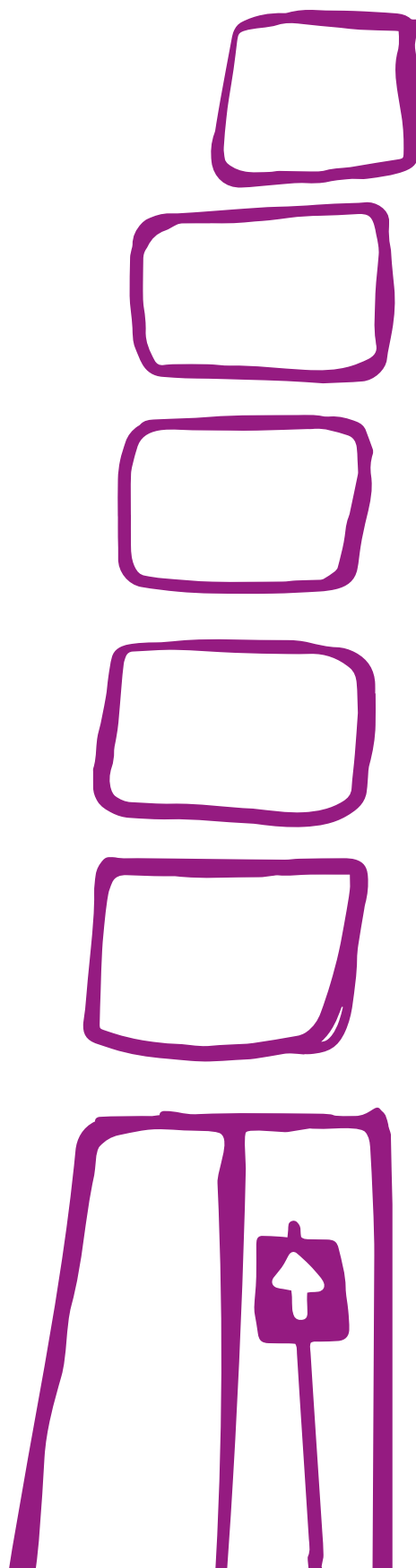

Spelling

in de lift adaptief

handleiding niveau 6

kop- en staartstukken
klinkerdief 1
letterzetter 1

Inhoud

1 Doelstellingen	5
1.1 Algemene doelstellingen	5
1.2 Doelstellingen van niveau 6	5
2 Opbouw	7
2.1 Beginsituatie vaststellen	7
2.2 Evaluatie	7
3 Didactiek	9
3.1 Leerinhouden	9
3.2 Leerprincipes	10
3.3 Werkvormen	14
3.4 Aanwijzingen per bladzijde, algemeen	15
3.5 Aanwijzingen per bladzijde, specifiek	16
4 Dictees	39
4.1 Controledictees	39
4.2 Einddictees	44
5 Woordenlijsten	49
Bijlage: Schema van de luistervink – klinkerdief – letterzetter voor woorden van twee of meer klankgroepen	55

1 Doelstellingen

1.1 Algemene doelstellingen

Het werkboek niveau 6 is een onderdeel van de methode *Spelling in de lift*. Met deze methode leren leerlingen de schrijfwijze van veelvoorkomende Nederlandse woorden. Het is van belang dat leerlingen de woorden die ze leren, niet alleen goed schrijven in de spellinglessen, maar dat ze die kennis ook gaan gebruiken in hun spontane schriftelijke taalgebruik. Hiervoor zijn speciale oefeningen opgenomen. Voor een verdere toelichting van de algemene doelstellingen kun je de Algemene Inleiding raadplegen.

1.2 Doelstellingen van niveau 6

Aan het eind van het werkboek van niveau 6 wordt van de leerling verwacht dat hij:

- veelvoorkomende woorden bestaande uit twee klankgroepen, waarvan één klankgroep bestaat uit een kop- of staartstuk (be-, ge-, ver-, -e, -ig, -lijk), kan schrijven (bijvoorbeeld: verstand, keuken);
- de begrippen: klinker, medeklinker, lange en korte klank, tweetekensklank en klankgroep heeft leren kennen en gebruiken;
- veelvoorkomende woorden bestaande uit twee klankgroepen kan schrijven, met woorden waarvan de eerste klankgroep kan eindigen op:
 - een medeklinker (zoals gor-dijn) – luistervink;
 - een tweetekensklank (zoals keu-ken) – luistervink;
 - een lange klank (zoals ko-nijn) – klinkerdief;
 - een korte klank (zoals kna-ppe) – letterzetter.

2 Opbouw

2.1 Beginsituatie vaststellen

Stel op basis van afgenomen toetsen de beginsituatie van de leerling vast. Sluit bij het kiezen van oefenstof aan op de vastgestelde beginsituatie en kies die spellingcategorieën waarop de leerling meer oefening nodig heeft. Ga samen met de leerling aan de slag met de desbetreffende spellingcategorieën.

Het is dus zeker niet zo dat de leerling alle opdrachten uit het werkboekje van niveau 6 moet maken. Het mag natuurlijk wel, want extra oefening kan nooit kwaad.

In deze handleiding staan per bladzijde van het werkboek instructies en aanwijzingen bij de opdrachten. Daarnaast vind je bij verschillende bladzijden auditieve oefeningen die je samen met de leerling kunt doen. In hoofdstuk 3 vind je hoe deze zijn aangegeven, in zowel de handleiding, als in het werkboek.

2.2 Evaluatie

Tussen de verschillende oefeningen door, zijn controledictees voorhanden om na te gaan waar de leerling zich op dat moment in zijn leerproces bevindt. Aan het eind van iedere spellingcategorie vind je een einddictee. Dit kun je naast het controledictee en de gemaakte opgaven leggen om de voortgang van de leerling inzichtelijk te maken.

Zowel aan het controledictee, als aan het einddictee hangen geen normeringen.

3 Didactiek

3.1 Leerinhouden

In het werkboek vind je de volgende categorieën:

1 Kop- en staartstukken

woorden met de kopstukken be-, ge-, ver-	(blz. 4 t/m 6)
woorden met -e in het staartstuk	(blz. 7 t/m 9)
woorden met -ig en -lijk in het staartstuk	(blz. 10 en 11)
herhaling van alle kop- en staartstukken	(blz. 12 t/m 16)

2 Klinkerdief 1

herhaling van klankgroepen/kop- en staartstukken	(blz. 18 en 19)
toets	(blz. 20 t/m 22)
herhaling van de regel van de luistervink	(blz. 23 t/m 26)
introductie van de regel van de klinkerdief	(blz. 27)

Deze regel wordt achtereenvolgens toegepast op woorden met:

a	(blz. 28 en 29)
e	(blz. 30 en 31)
o	(blz. 32 en 33)
u	(blz. 34)

a, e, o en u door elkaar en de uitzondering met ee aan eind van het woord, bijvoorbeeld: twee	(blz. 35 t/m 38)
---	------------------

3 Letterzetter 1

introductie van de regel van de letterzetter	(blz. 40)
--	-----------

Deze regel wordt achtereenvolgens toegepast op woorden met:

a	(blz. 41 en 42)
e	(blz. 43 en 44)
i	(blz. 45 en 46)
o	(blz. 47 en 48)
u	(blz. 49 en 50)

a, e, i, o en u door elkaar	(blz. 51 t/m 53)
-----------------------------	------------------

herhaling van de regels van luistervink, klinkerdief en letterzetter	(blz. 54 t/m 56)
--	------------------

Daarna worden er allerlei oefeningen aangeboden waarbij de leerling zelf beslist welke van de drie regels hij toepast.

Oefeningen met luistervink-, klinkerdief- en letterzetter-woorden in zinnen, verhaaltjes en spelletjes.	(blz. 57 t/m 60)
---	------------------

N.B. Bij dit werkboek hoort het schema van de luistervink – klinkerdief – letterzetter. Dit schema dient als leidraad bij het behandelen van de spellingregels. Het schema staat achterin het werkboek en achterin deze handleiding.

3.2.2 Leerprincipes

Voor een algemene toelichting op de verschillende leerprincipes kun je hoofdstuk 3 van de Algemene Inleiding lezen. Hieronder wordt besproken hoe deze leerprincipes op niveau 6 plaatsvinden.

Oriënteren

In het werkboek worden zowel klankzuivere als niet-klankzuivere woorden behandeld die uit twee klankgroepen bestaan. Bij deze woorden hebben de klankgroepen in sommige gevallen wel betekenis, maar in de meeste gevallen niet. Het is daarom belangrijk dat de leerlingen zich goed op de diverse problemen oriënteren. Daar kun je op de volgende manier bij helpen:

Kop- en staartstukken

Voordat het deel 'kop- en staartstukken' doorgewerkt wordt, moet eerst het deel 'klankgroepen' zijn behandeld (niveau 5). Mocht dit nog niet aan bod gekomen zijn, dan is het goed om alsnog het onderdeel klankgroepen – luistervink van niveau 5 te behandelen. In dit onderdeel vindt namelijk de introductie van begrippen (klankgroep, korte klank, lange klank en tweetekenklank) plaats als voorbereiding op de inhoud van niveau 6. Net zoals in het onderdeel 'klankgroepen' wordt in dit deel de term 'klankgroep' in plaats van 'lettergreep' gebruikt. Het begrip klankgroep is anders dan het begrip lettergreep. Wanneer je een woord visueel in stukken verdeelt, spreek je van lettergrepen. Bijvoorbeeld: bit - ter. Klankgroepen daarentegen ontstaan wanneer je een woord op het gehoor in stukken verdeelt: /bi/ /ter/. Klankgroepen en lettergrepen kunnen gelijk zijn, zoals in het woord speel - tuin.

Bij woorden waarin klankgroepen en lettergrepen niet hetzelfde zijn, zoals in 'bitter', kun je het woord beter niet visueel – in het schrift of op het bord – aanbieden om het in klankgroepen te laten verdelen. Als de leerling namelijk 'bitter' op het bord ziet staan, kan hij het woord verkeerd gaan verdelen, namelijk als bit - ter, wat uiteindelijk tot een verkeerd toepassen van de spellingregels zou kunnen leiden.

De woorden die in 'kop- en staartstukken' aangeleerd worden, zijn niet klankzuiver. Stap voor stap introduceer je diverse kop- en staartstukken bij de leerlingen. Na de introductie en de oriëntatie op de meest voorkomende woorden met kop- en staartstukken, gaan de leerlingen volgens het analogieprincipe werken bij woorden met identieke kop- of staartstukken. Het uiteindelijke doel is dat de leerlingen in hun hoofd een woordbeeld vormen van dit soort woorden. Je kunt na de introductie van deze woorden als houvast meegeven dat je bij deze kop- en staartstukken een /u/-klank hoort en zegt, maar dat je een e schrijft: 'Je hoort 'ug' en 'luk', je schrijft 'ig' en 'lijk'. Als extra ondersteuning worden in het werkboek kleine afbeeldingen getoond van muisjes met deze kop- en staartstukken.

Letterzetter 1

Om de leerlingen een goede oriëntatiebasis aan te bieden, begint de methode met een korte herhaling van de stof van niveau 5. De begrippen korte klank, lange klank, tweetekensklank en medeklinker worden nog een keer aangeboden. Je bespreekt het eind van de eerste klankgroep van een woord met de leerlingen. Daarna vraag je de leerlingen of klankgroepen nu wel of geen betekenis hebben. Tot slot geven ze aan of er kop- of staartstukken in het woord aanwezig zijn en hoe zij deze moeten schrijven. Door middel van de toets kun je nagaan of de leerlingen na deze herhaling deze begrippen ook werkelijk kennen. De leerlingen moeten deze formatieve toets voldoende maken voordat de spellingregels van 'klinkerdief' en 'letterzetter' geïntroduceerd worden. Kennis van deze begrippen is van belang voor de beheersing van deze spellingregels. Vaak blijkt dat de open en gesloten lettergrepen een struikelblok voor de leerlingen vormen. In deze handleiding is dit uitgewerkt met het accent op klankgroepen en in regels van luistervink, klinkerdief en letterzetter. Goed om te weten is dat de woorden die bij de onderdelen 'klinkerdief 1' en 'letterzetter 1' aangeleerd worden, niet klankzuiver zijn.

Enkele voorbeelden van niet klankzuivere woorden:

'drempel': de klankgroepen zijn /drem/ en /pel/. In 'pel' zit het staartstuk -e, de zogenaamde 'stomme e', waarbij je een u hoort, maar een e schrijft; dus niet klankzuiver.

'maken': de klankgroepen zijn /ma/ en /ken/. Bij 'ma' hoor je een lange aa, maar je schrijft maar één a. Bovendien zit er in de klankgroep 'ken' een staartstuk -e, waarbij je een u hoort, maar een e schrijft; dus beide klankgroepen zijn niet klankzuiver.

'latten': de klankgroepen zijn /la/ en /tten/. Bij 'tten' hoor je maar één t, en toch moet je twee t's schrijven. Daarnaast hoor je hier ook weer een u, terwijl je een e schrijft.

Omdat al deze soorten woorden niet klankzuiver zijn, moeten we de leerlingen leren:

- a waarin deze woorden zich van elkaar onderscheiden en;
- b welke spellingregels zij erop toe moeten passen.

Om de leerlingen deze regels gemakkelijk te laten onthouden, is als hulpmiddel gekozen voor de figuren van de luistervink, klinkerdief en letterzetter. Zij spelen elk een rol in het verhaal over het prinsesje Bernadette. Dit verhaal bied je aan om de leerlingen te motiveren en om ze te helpen bij het onthouden van de nieuwe spellingregels. Daarnaast hebben de leerlingen houvast aan het schema van de luistervink – klinkerdief – letterzetter, waarin bovenstaande stappen a en b uitgewerkt zijn.

De drie spellingregels die de leerlingen leren zijn:

1 De regel van de luistervink (herhaling)

Hoor je aan het eind van een klankgroep een medeklinker of een tweetekensklank, zeg dan: 'Luister goed, dan weet je precies hoe je het schrijven moet.'

Opmerkingen:

- a) De regel van de luistervink mag in dit werkboek alleen op de eerste klankgroep van het woord toegepast worden.
- b) De leerlingen bepalen bij elk woord of deze eerste klankgroep wel of geen betekenis heeft.

Want bij een woord als 'broodplank' hoor je aan het eind van de eerste klankgroep een 't', een medeklinker dus. Maar toch mag je niet de regel van de luistervink toepassen, omdat het woord 'brood' een eigen betekenis heeft. Daarom geldt hier de eerder geleerde regel met betrekking tot een d of t aan het eind van het woord.

- c) De luistervinkregel is van belang om de leerlingen te helpen zich goed te oriënteren op de woorden die overblijven, zoals 'fornuis', 'gordijn', 'drempel' enzovoort. Met behulp van de luistervink voorkom je dat de leerlingen 'fornuis', 'keukken' of 'gorddijn' gaan schrijven. Ze gaan dan met andere woorden de regel van de letterzetter 'overgeneraliseren'.
- d) Geef bij de leerlingen aan goed op te letten of er een staartstuk in de laatste klankgroep van een woord zit. Bijvoorbeeld: -e, -ig, -lijk enzovoort. Het is mogelijk dat deze klankgroep een woord of een woorddeel is, waarop eerder geleerde regels toegepast moeten worden. Bijvoorbeeld: 'niemand' en 'dolfijn'. In de overige gevallen schrijf je de klankgroep zoals je deze hoort, bijvoorbeeld: bij 'fornuis' en 'prinses'. De praktijk wijst uit dat de leerlingen met het schrijven van deze tweede klankgroep over het algemeen weinig moeite hebben.

2 De regel van de klinkerdief

Hoor je aan het eind van een klankgroep een lange klank, zeg dan:
'Lange klanken hebben pech. Ik haal gewoon een letter weg.'

Opmerkingen:

- a) Bij het aanleren van deze regel is bewust geen gebruik gemaakt van het begrip klemtoon of woordaccent.
- b) Bekijk voor de juiste schrijfwijze van een klankgroep opmerking d onder de regel van de luistervink.
- c) Er zijn woorden waarbij moeilijk te horen is of het om een lange of een korte klank gaat. Bijvoorbeeld: agent, matroos, banaan. Hiervoor is het lastig een regel te geven. Je zou bij dit soort woorden de lange klank 'overdreven' lang uit kunnen spreken. Op den duur gaat het visuele woordbeeld ondersteunend werken.

Nog een voorbeeld: toren, beren. Je kunt bij deze woorden aangeven dat dit -oor en -eer woorden zijn, waar de plaagletter de lange klanken anders laat klinken. Het blijven wel lange klanken, dus hier geldt de regel van de klinkerdief, en niet die van de letterzetter ('torren', 'birren').

3 De regel van de letterzetter

Hoor je aan het eind van een klankgroep een korte klank, zeg dan:
'Bij korte klanken zoals a, e, i, o en u zet ik twee medeklinkers, lekker puh!'

Opmerking:

Bekijk voor de juiste schrijfwijze van een klankgroep opmerking d onder de regel van de luistervink. Om deze regels goed te oefenen, is het aan te raden dat de leerlingen deze regelmatig uitspreken en toepassen. Ook in het werkboek worden de regels steeds herhaald.

Het verschil tussen klankgroepen en lettergrepen.

Zoals bij het onderdeel 'kop- en staartstukken' is besproken, betekenen de term klankgroep en lettergreep niet hetzelfde. Klankgroepen ontstaan namelijk als je een woord op het gehoor in stukken verdeelt. Als je een woord visueel in stukken deelt, spreek je over lettergrepen.

Voorbeeld: klankgroepen: /la/ /tten/ lettergrepen: lat - ten.

Lettergrepen kunnen open of gesloten zijn, klankgroepen niet.

- In het werkboek worden de leerlingen bij de oefeningen ook geholpen door ze het analogieprincipe aan te bieden. Er wordt gewerkt met voorbeeld- of kapstokwoorden:
 - bij de aanbidding van de klinkerdief-regel zijn dat: kater, egel, konijn en buren
 - bij de aanbidding van de letterzetter-regel zijn dat: knappe, gekke, dikke, domme en dunne.

Regelmatig mogen leerlingen rijmpjes afmaken of zoveel mogelijk rijmwoorden bij een bepaald woord bedenken. Ook leren de leerlingen om woorden in bepaalde categorieën onder te brengen. Bijvoorbeeld: -appe-, -alle- en -asse-.

Optimaliseren

Achtereenvolgens gaat het hierbij om het verinnerlijken, verkorten, automatiseren en generaliseren.

Het is de bedoeling dat de leerlingen steeds minder gebruik gaan maken van het schema en de kapstokwoorden, en dan na een tijdje de regels in het werkboek niet meer hoeven te bekijken. Door een beperkt aantal woorden steeds opnieuw aan te bieden, wordt de vaardigheid geautomatiseerd. Op deze manier leren de leerlingen een goed auditief, visueel en schrijfmotorisch woordbeeld.

Aan het generaliseren van de kennis wordt gewerkt door leerlingen zelf woorden te laten bedenken, woorden in zinsverband te laten gebruiken, een verhaal af te laten maken enzovoort. Besteed veel aandacht aan deze oefeningen, zodat de leerlingen de geleerde vaardigheden in verschillende (ook spontane) situaties leren toe te passen. Bij de 'klinkerdief' en 'letterzetter' passen de leerlingen vanaf bladzijde 54 de drie nieuwe spellingregels door elkaar toe bij het schrijven van zinnen en verhaaltjes.

Isoleren, discrimineren en integreren

Naast het oriënteren en optimaliseren wordt aandacht besteed aan het isoleren, discrimineren en integreren. Voor de toelichting op deze begrippen kun je hoofdstuk 3 van de Algemene Inleiding lezen.

In dit werkboek wordt eerst het leerprincipe van het isoleren toegepast. Op deze manier blijft het voor de leerlingen overzichtelijk. Eerst worden uitsluitend woorden met een lange klank aan het eind van de eerste klankgroep aangeleerd en daarna uitsluitend woorden met een korte klank aan het eind van de eerste klankgroep. Binnen elk onderdeel worden eerst woorden met a aangeboden, daarna met e enzovoort. Pas op de laatste bladzijde van elk onderdeel worden de klinkers door elkaar aangeboden.

In het laatste deel van het werkboek ligt de nadruk op de leerprincipes van het discrimineren en integreren. Hier worden woorden met een lange klank, korte klank, tweetekensklank of een medeklinker aan het eind van de eerste klankgroep door elkaar aangeboden.

Voor de leerprincipes 'controleren' en 'motiveren' kun je verder lezen in de Algemene Inleiding.

3.3. Werkvormen

De handleiding

In deze handleiding vind je de instructies bij de oefeningen in het werkboek. De instructies bevatten onder andere: het bespreken van de betekenis van nieuwe woorden, een uitgebreide oriëntatie op een nieuw probleem, leiding geven aan auditieve oefeningen, het vooraf bespreken van de oefeningen uit het werkboek en het nabespreken van de gemaakte oefeningen.

De auditieve oefeningen zijn in de methode *Spelling in de lift* erg belangrijk.

Deze sluiten aan op de leerstof of ze bereiden de volgende oefeningen in het werkboek voor.

Regelmatig worden dictees afgenomen, geanalyseerd en nabesproken. Naast woorddictees worden op niveau 6 ook zinnendictees afgenomen om te kijken of de geleerde woorden in deze situaties ook goed geschreven worden.

Het werkboek

In deze spellingmethode worden auditieve en visuele oefeningen aangeboden.

Schrijfmotorische woordbeelden worden bij leerlingen ingeprent door een beperkt aantal woorden steeds opnieuw te laten schrijven. Daarbij wordt, naast deze grafisch-fonologische informatie, ook aandacht besteed aan het semantische en syntactische aspect van de woorden. Door gebruik te maken van afbeeldingen of eenvoudige contextzinnen leren leerlingen de betekenis van de woorden. In de oefeningen staat vaak aangegeven hoe de leerlingen de woorden kunnen gebruiken. Vooral wanneer de woorden langer en abstracter worden, is het belangrijk om met de leerlingen te praten over de betekenis. Het gebruik van een woordenboek is een goede aanvulling. In deze methode staat de instructie centraal, het werkboek is niet bedoeld als zelfstandig oefenmateriaal. Het is van belang dat je controleert of de leerlingen de bedoeling van de opdracht hebben begrepen.

3.4 Aanwijzingen per bladzijde, algemeen

De doelenkaart

De doelenkaart (op de binnenkant van de kaft) geeft aan welke onderdelen de leerling in het werkboek gaat doen en kan op twee manieren ingezet worden:

- **Voorafgaand aan het oefenen.**
Bespreek samen met de leerling welke spellingcategorieën hij al beheerst en welke spellingcategorieën hij nog lastig vindt: kortom, met welke spellingcategorieën gaat de leerling de komende tijd oefenen.
- **Na afloop van het oefenen of na afloop van een dictee.**
Evalueer het oefenproces met de leerling. Bespreek na in hoeverre de leerling de spellingcategorieën nu beheerst.

Instructie

Tijdens de instructie worden de doelstelling, het te hanteren materiaal en de introductievorm vermeld.

Auditieve oefeningen

De instructie en de woorden die worden aangeboden zijn omschreven. Deze oefeningen kunnen met één of meerdere leerlingen gedaan worden.

Gezamenlijke oefeningen

Deze oefeningen kunnen samen met een groepje leerlingen gedaan worden.

Dictees

Deze dictees zijn in de handleiding te vinden onder respectievelijk paragraaf 4.1 en 4.2.

Schema van de luistervink – klinkerdief – letterzetter

Dit schema is achter in deze handleiding te vinden. Het schema is tevens te vinden achterin het werkboekje.

Betekenis van woorden

Het is belangrijk dat de leerlingen de betekenis van de behandelde woorden kennen. Controleer dit regelmatig door de leerlingen bijvoorbeeld zinnen met de woorden te laten maken.

Zinnen maken

De oefeningen waarbij leerlingen zelf zinnen moeten maken, zijn erg belangrijk. Let erop dat ze toepassen wat ze geleerd hebben. Behalve de behandelde woorden van niveau 6, moeten ook de woorden van niveau 1 t/m 5 goed geschreven worden.

Creativiteit

Het is goed om de creativiteit van de leerlingen aan te moedigen. Bij de oefeningen is er lang niet altijd sprake van één correct antwoord; soms zijn er alternatieven. Reken het vooral niet fout als een leerling een ander woord invult dat wel in de oefening past. Als dit het geval is, geef de leerling dan een compliment voor zijn originaliteit. Speels omgaan met taal en spelling is leuk en moet zeker aangemoedigd worden!

3.5 Aanwijzingen per bladzijde, specifiek

1 Kop- en staartstukken

Het gaat om woorden van twee klankgroepen, waarvan één klankgroep bestaat uit: be-, ge-, ver-, stomme -e (zoals in -en, -el, -er, -em, -erd, -end, -ens), -ig of -lijk.

Bladzijde 4

Instructie

Doel: De leerling leert over het begrip kopstuk (be-, ge-, ver-).

Introductie: Schrijf op het bord:

bedrijf
gezin
verkeer

Vraag om de woorden op te lezen. Wijs na het lezen van elk woord erop dat in het voorste stuk een 'e' staat, die je als 'u' uitspreekt. Vertel tot slot dat deze stukjes vooraan 'kopstukken' genoemd worden. Want net als bij de kop van dieren staan de stukjes vooraan (teken eventueel een dier op het bord om het te illustreren). Vraag aan de leerling of hij nog meer woorden kent die met be-, ge- of ver- beginnen.

Als houvast staat een afbeelding van muisje in het werkboek, waarbij de kopstukken be-, ge- en ver- getekend zijn. Er zijn ook klankgroepen met ver die aan het eind van het woord voorkomen, bijvoorbeeld in over of liever. In deze methode worden deze klankgroepen behandeld bij staartstukken met de stomme e .

Bladzijde 5

Instructie

Doel: De leerling maakt kennis met het uitgebreide schema van de luister-vink – klinkerdief – letterzetter en leert werken met het deel van het schema 'kop- of staartstuk'.

Introductie: Herhaal het schema: luistervink – klinkerdief – letterzetter. Geef aan dat het schema nog niet helemaal compleet was. In dit werkboek gaat de leerling werken met het hele schema. Bespreek dat er een vak bij komt (wijs naar het vakje kop- of staartstuk). Geef het voorbeeld door een aantal woorden te geven en doorloop samen het schema.

‘begin’

1. Verdeel het woord in klankgroepen: /be/ /gin/
2. Hebben alle klankgroepen betekenis? nee
3. Is er een kopstuk? ja /be/
4. Welke klankgroep blijft over? /gin/
5. Wat hoor je aan het eind van de klankgroep? gin (medeklinker)
6. Hoe schrijf je het woord? begin

Behandel de volgende woorden op dezelfde manier: verdriet – grasspriet – fornuis – geluk.

Auditieve oefening

Luister goed naar de volgende be-, ge- en ver- woorden. Verdeel ze in klankgroepen en houd op een blaadje bij, hoeveel be-, hoeveel ge- en hoeveel ver- woorden je gehoord hebt:

bezoek	geluid	beleefd	verdriet
verstand	verbaasd	genoeg	beroemd
bedrag	gesprek	verliefd	verlies
geheim	bedrijf	getal	gemeen

Bladzijde 6

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

De controledictees zijn opgenomen in paragraaf 4.1.

Bladzijde 7

Instructie

Doel: De leerling leert over het begrip staartstuk en de toepassing van het schema met betrekking tot staartstukken.

Introductie: Schrijf op het bord:

twaaalfde
blauwe
buiten
morgen

Vraag om de woorden op te lezen. Wijs er na het lezen van elk woord op dat in het achterste stuk een ‘e’ staat, die je als ‘u’ uitspreekt. Net als bij kopstukken, heb je ook staartstukken, waarbij de ‘e’ als ‘u’ wordt uitgesproken.

Geef aan dat deze stukjes 'staartstukken' worden genoemd, omdat ze achteraan staan, zoals een staart bij dieren achteraan hangt. Loop daarna met de volgende woorden door het schema:

huilen
verdriet
sterke
getal

1. Verdeel het woord in klankgroepen: /hui/ /len/
2. Hebben alle klankgroepen betekenis? nee
3. Is er een kop- of staartstuk? ja ; /len/
4. Wat hoor je aan het eind van de eerste klankgroep? hui (tweetekenklank)
5. Hoe schrijf je het woord? huilen

Auditieve oefening

Laat de leerling zelf zoveel mogelijk woorden verzinnen met een staartstuk. Schrijf alleen die woorden op waarbij de eerste klankgroep op een twee-tekenklank of medeklinker eindigt.

Bladzijde 8

Op deze bladzijde wordt nog een aantal woorden met staartstukken behandeld.

Bladzijde 9

Op deze bladzijde worden de woorden met de staartstukken -end, -ens en -erd behandeld.

Ook hier weer: 'je hoort een u, maar je schrijft een e.'

Auditieve oefening

Zet op het bord erd; ens; end. Laat de leerling een vinger opsteken wanneer hij een staartstuk hoort dat eindigt op: -erd, -ens, -end. Schrijf dan het woord op:

verdriet – honderd – geval – grasspriet – telkens – woedend – vuurrood – volgens – begin – ochtend – verliefd.

Auditieve oefening

Zet op het bord de volgende categorieën: el; em; er. Laat nu door de leerling de volgende woorden in klankgroepen verdelen en aangeven in welke categorie het woord thuishoort.

bliksem – winkels – spiegel – vleugel – heuvel – drempel – winter – meesters – ieder – stiekem – wortels – meubel – herder – vingers – ouders – suiker

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 10

Instructie

Doel: De leerling maakt kennis met de staartstukken -ig en -lijk.

Introductie: Schrijf op het bord: heerlijk aardig.

Vraag de woorden op te lezen. Wijs na het lezen van elk woord erop dat je hier de 'u' klank hoort, net als bij de andere staartstukken. 'Je hoort en zegt -ug en -luk, maar schrijft -ig en -lijk.'

Loop daarna met het volgende woord door het schema: lastig.

1. Verdeel het woord in klankgroepen: /moei/ /lijk/, /las/ /tig/.
2. Hebben alle klankgroepen betekenis? nee
3. Is er een kop- of staartstuk? ja; /ig/
4. Welke klankgroep blijft over? /las/
5. Wat hoor je aan het eind van de klankgroep? s (medeklinker)
6. Hoe schrijf je het woord? lastig

Bladzijde 11

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 14

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1

Bladzijde 16

Onderdeel 1 'Kop-en staartstukken' wordt hier afgesloten met een einddictee. De einddictees zijn opgenomen in paragraaf 4.2.

2 Klinkerdief 1

Bladzijde 18

Instructie

Doel: De leerling herhaalt het verdelen van woorden in klankgroepen.

Introductie: Herhaal wat in voorgaande oefeningen besproken is:

- a) woorden te verdelen in klankgroepen;
 - b) en goed naar de laatste klank van de klankgroep te luisteren;
 - c) deze te benoemen.
-
- a) De enige manier waarop je een woord in klankgroepen kunt verdelen, is door er goed naar te luisteren. Je zegt bijvoorbeeld /ba/ /kker/ en niét bak - ker, je zegt /ber/ /gen/ en niet berg - en. Laat de leerling onderstaande woorden in klankgroepen verdelen, waar nodig met behulp van handgebaren.
 - b) Vraag de leerling bij elk woord, welke klank hij aan het eind van de klankgroep hoort.
 - c) Laat deze klank benoemen. Is het een korte of lange klank, een tweetekensklank of een medeklinker?

keu - ken	e - zel
ma - nnen	mut - sen
hoof - den	we - kker
bei - tel	kij - ken
bo - ter	ku - ssen
ko - ffer	bui - ten
bu - ren	bi - tter
kas - ten	pa - den
poe - der	be - ker
wol - ken	paar - den

Oefening 1

Hier vindt een herhaling plaats van de begrippen korte klank, lange klank, tweetekensklank en medeklinker. De leerling kan eventueel controleren of hij de oefening goed gedaan heeft met behulp van het treintje onderaan de bladzijde.

Oefening 2

Een aantal extra moeilijke woorden is opgenomen. Het is goed om na te gaan of de leerling deze woorden goed in klankgroepen kan verdelen: kis - ten, dor - pen, kaar - sen, jur - ken

Verdeelt de leerling deze woorden op een andere manier, bijvoorbeeld ki - sten of kist - en, dan leidt dit in een later stadium tot spellingfouten, omdat

dan de verkeerde spellingregels toegepast worden.
Herkent de leerling de betekenisvolle delen van deze woorden en zet hij dus op de goede plaats een streep? De leerling kleurt deze woorden, om aan te geven dat beide klankgroepen betekenis hebben.

Bladzijde 19

Als oefening 1 te moeilijk is, kun je als tussenstap (op het bord of op een apart vel papier) eerst de losse klankgroepen onder elkaar laten schrijven. Al proberend komt de leerling dan wellicht op de woorden, die daarna in het werkboek geschreven kunnen worden.

Auditieve oefening

Laat de leerling bij de volgende woorden aangeven of er kop- of staartstukken in het woord zijn, en zo ja, welke. Dit is niet bij alle woorden het geval.

be - droefd	le - pel
voor - deur	ge - meen
ta - fel	le - tter
aar - dig	o - ven
leef - tijd	be - vel
fou - ten	ver - driet
eer - lijk	ge - lijk
pre - ttig	sol - daat

Toets

Het is belangrijk dat de leerling de stof beheerst voordat de regels van de luister-vink, klinkerdief en letterzetter worden aangeboden. Daarom is hier een toets ingelast.

Getoetst wordt of de leerling:

- klanken kan indelen in korte klanken, lange klanken, tweetekenklanken en medeklinkers;
- woorden in klankgroepen kan verdelen en kan aangeven welke klank zich aan het eind van de eerste klankgroep bevindt;
- kan aangeven of klankgroepen wel of geen betekenis hebben;
- kan bepalen of er kop- of staartstukken in een woord zitten, en zo ja, op welke plaats.

De leerling heeft zijn werkboek met toetsbladen (op blz. 20 tot en met 22) voor zich. Je stelt de toetsvragen en bespreekt waar nodig de oefenvoorbeelden.

Foutenanalyse

Bovenaan toetsblad 1 kan een overzicht gemaakt worden van de wijze waarop de leerling de toets heeft ingevuld. In dit tabelletje zijn de vragen per categorie gerangschikt:

k.kl. = korte klanken: vragen 1, 5, 11 en 15

l.kl. = lange klanken: vragen 2, 6, 8 en 14

2-tk.kl. = tweetekenklanken: vragen 3, 9 en 12

m.kl. = medeklinkers: vragen 4, 7, 10 en 13

kl.gr. = klankgroepen: vragen 16 en 17

k-s = kop- en staartstukken: vraag 18.

Je kunt in de tabel de fout gemaakte items aankruisen. Na het invullen wordt dan direct zichtbaar waar bij deze leerling de hiaten in de toetsstof zitten en op welk gebied hij extra hulp of herhaling nodig heeft. In de vragen 1 t/m 15 worden de begrippen korte klank, lange klank, tweetekenklank en medeklinker getoetst. Minstens 12 van deze 15 vragen moeten goed gemaakt worden.

Toetsvragen + beoordeling

1. Schrijf de vijf korte klanken in de hokjes.
Vier korte klanken moeten goed zijn.
2. Schrijf de vier lange klanken op.
Drie lange klanken moeten goed zijn.

3. Schrijf de tweeteekenklanken op.
Vier tweeteekenklanken moeten goed zijn.
4. In je werkboek staat het woord 'fietsenwinkel'.
Schrijf eens alle medeklinkers op. Hoeveel zijn het er?
Het is niet erg wanneer de leerling niet alle medeklinkers uit dat woord heeft opgeschreven. Wel mag er hoogstens één klank fout of extra opgeschreven zijn.
5. Wat voor soort klank staat er in het midden van het woord 'dop'?
Zet een streep onder het goede antwoord.
6. Kleur de plaatjes waar je een lange klank hoort.
Minstens vier van de vijf items moeten goed zijn.
7. In je werkboek staat het woord 'werkplaats'. Kleur alle hokjes waar medeklinkers in staan. Tel ze daarna nog eens en vul het aantal in.
Het is niet erg wanneer de leerling niet alle hokjes met medeklinkers gekleurd heeft. Wel mag er maar maximaal één hokje fout ingekleurd zijn, anders moet de vraag fout gerekend worden.
8. Wat voor soort klank hoor je in het midden van het woord 'zuur'?
Zet een streep onder het goede antwoord.
9. Schrijf het woord 'huisdier'. Schrijf de tweeteeken-klanken op die je in het woord hoort.
De klanken ui en ie moeten goed opgeschreven zijn.
10. Kleur de plaatjes met een medeklinker vooraan.
Minstens vier van de vijf items moeten goed zijn.
11. Schrijf het woord 'busrit'.
Schrijf daarna de korte klanken op die je in het woord hoort.
De gevraagde klanken moeten beiden goed opgeschreven zijn.
12. Kleur de plaatjes waar je een tweeteekenklank hoort.
Minstens vier van de vijf items moeten goed zijn.

13. Wat voor soort klank hoor je aan het eind van het woord 'stop'?
Zet een streep onder het goede antwoord.
14. In het werkboek staat het woord 'straatsteen'. Kleur de hokjes met de lange klanken en schrijf ze er nog eens achter.
De gevraagde klanken moeten beide goed opgeschreven zijn.

15. Kleur de plaatjes waarbij je een korte klank hoort.
Minstens vier van de vijf items moeten goed zijn.

Bij vraag 16 wordt onderzocht of de leerling een woord correct in klankgroepen kan verdelen, en of hij kan bepalen of deze klankgroepen wel of geen betekenis hebben.

Bij vraag 17 wordt nagegaan of de leerling correct de laatste klank van de eerste klankgroep kan bepalen, en of hij deze klank goed kan benoemen.

16. Bij welke woorden hebben de losse klankgroepen geen betekenis?
Kleur deze plaatjes.
Minimaal acht van de tien items moeten goed zijn.
17. Je ziet een rijtje woorden in je werkboek.
a Schrijf eens achter elk woord wat je aan het eind van de eerste klankgroep hoort.
b Wat voor een klank is dat?
Kleur nu het goede antwoord.

Vul samen met de leerling het voorbeeldwoord 'framboos' in. De andere tien woordjes moet de leerling zelf doen.

De leerling moet per woord de beide gevraagde zaken goed invullen. Van de tien woorden moet hij/zij er minstens acht goed analyseren.

18. In het werkboek zie je twintig woordjes in hokjes staan. Zet bij elk woord een streep tussen de klankgroepen. Kleur daarna de kop- of staartstukken.
Bij vraag 18 wordt onderzocht of de leerling correct kop- of staartstukken in een woord kan onderscheiden. Het wordt goed gerekend als, of de hele klankgroep, of het desbetreffende kop- of staartstuk wordt gekleurd. Minstens zestien van de twintig items moeten goed ingevuld worden.

Bladzijde 23

Op de bladzijden 23 en 24 wordt een gedeelte van het verhaal verteld: 'Hoe Bernadette haar naam leerde schrijven'. Bewust is gekozen voor een meer-lettergrepig woord, aan de hand waarvan achtereenvolgens de regels van luistervink, klinkerdief en letterzetter aan de orde gesteld kunnen worden:

Bij Ber-: 'Luister goed, dan weet je precies hoe je het schrijven moet.'
(luistervink)

Bij -na- : 'Lange klanken hebben pech. Ik haal gewoon een letter weg.'
(klinkerdief)

Bij -dette: 'Bij korte klanken zoals a, e, i, o en u zet ik twee medeklinkers, lekker puh!' (letterzetter)

Het verloop van het verhaal en de volgorde van de klankgroepen bij het woord Bernadette kunnen als een soort 'kapstok' gebruikt worden om de verschillende spellingregels aan op te 'hangen', en daardoor beter te kunnen onthouden. Deel 1 van het verhaal heeft betrekking op 'Ber': de luistervink-regel wordt nogmaals aangeboden. Lees het verhaal voor. Daarna kan de leerling een stukje voorlezen.

Bladzijde 25

Instructie

Doel: De leerling herhaalt de regel van de luistervink (zie ook niveau 5).

Materiaal: - schema van de luistervink – klinkerdief – letterzetter (eventueel de regels van de klinkerdief – letterzetter tijdelijk afplakken).

Introductie:

Herhaal de regel van de luistervink aan de hand van het schema. Na het samen lezen van de luistervink-regel in het werkboek kun je enkele woorden mondeling behandelen, bijvoorbeeld: gordijn, feestmuts, tafel, keuken, vuurrood en katten.

Bij elk woord worden de vier stappen van het schema doorlopen.

Voorbeeld:
gordijn

stap 1: Verdeel het woord in klankgroepen: /gor/ /dijn/.

stap 2: De losse klankgroepen gor en dijn hebben geen betekenis. Er zitten geen kop- of staartstukken in het woord. Ik houd dus de klankgroepen /gor/ en /dijn/ over.

stap 3: Het gaat hier om een woord van twee klankgroepen. Om hier te kunnen bepalen welke regel toegepast moet worden, moet de leerling alléén op het eind van de klankgroepen letten. Aan het eind van de eerste klankgroep hoor ik /r/. Dit is een medeklinker.

N.B. Dit schema geldt ook voor woorden van meer dan twee klankgroepen en moet dus flexibel gehanteerd worden.

stap 4: Welke regel geldt er nu? De regel van de luistervink. Maak het luistervinkgebaar – houd een hand achter het oor – en zeg de regel op: 'Luister goed, dan weet je precies hoe je het schrijven moet.'

Ik weet nu hoe ik /gor/ moet schrijven.

N.B. De klankgroep /dijn/ zal bij het schrijven geen bijzondere problemen opleveren, afgezien van het 'weetje': ij of ei.

Op deze wijze worden de overige woorden ook besproken:

feestmuts: De beide losse klankgroepen hebben betekenis, dus moeten de eerder geleerde regels voor woorden van één klankgroep toegepast worden:

bij feest - de regel van d of t aan het eind

bij muts - de regel van de beschaafde uitspraak

Als de leerling meteen al weet hoe feest en muts geschreven moeten worden, dan hoeft hij deze regels natuurlijk niet meer toe te passen.

tafel: De klankgroepen die geen betekenis hebben, zijn /taa/ en /fel/. In /fel/ hoor ik het staartstuk -el.

Bij /ta/ hoor ik aan het eind een aa. Dat is een lange klank. De regel van de luistervink mag hier niet toegepast worden. In een latere fase zal de regel van de klinkerdief met de leerlingen besproken worden.

keuken: De klankgroepen /keu/ en /ken/ hebben geen betekenis; /ken/ is een staartstuk.

Bij /keu/ is de laatste klank een eu. Dat is een tweetekensklank. Hier geldt dus de regel van de luistervink.

vuurrood: Ik hoor de klankgroepen /vu/ en /rood/. Als ik op de betekenis let, bedenk ik dat het om de woorden vuur en rood gaat - 'rood als vuur'. Ik moet dus de regels voor woorden van één klankgroep toepassen. Bij vuur: de regel van f - v. Bij rood: de regel van d of t aan het eind.

katten: De klankgroepen /ka/ en /tten/ hebben geen betekenis. In /tten/ hoor ik het staartstuk -en. Bij /ka/ hoor ik aan het eind een a. Dit is een korte klank. De regel van de luistervink mag hier dus niet toegepast worden. Verderop in het werkboek wordt de regel van de letterzetter met de leerling besproken. De leerling raakt op deze manier vertrouwd met het werken met het schema.

Auditieve oefening

Verdeel elk woord in klankgroepen en zeg daarna of het een luistervinkwoord is:

filmster – foto – niemand – toneel – huisdeur – ketting – marmot – rijles – koffie – weegschaal – hotel – valhelm – melktand – kaasschaaf – hamer – emmer – neuzen – potten – muziek

Bladzijde 26

Oefening 1

Er moeten luistervinkwoorden gemaakt worden. Let er goed op dat de leerling er geen klinkerdief- of letterzetter-woorden van maakt. Laat hem klankgroepen bedenken met aan het eind een medeklinker of tweetekensklank.

Na oefening 3 wordt het controledictee afgenomen.
Dit dictee is opgenomen in paragraaf 4.1.

Bladzijde 27

Deel 2 van het verhaal 'Hoe Bernadette haar naam leerde schrijven'. Dit deel heeft betrekking op 'na', waaraan de klinkerdief-regel gekoppeld kan worden. Lees eerst zelf het verhaal voor, daarna kan de leerling een stukje lezen.

Bladzijde 28

Instructie

Doel: De leerling leert de regel van de klinkerdief aan de hand van het schema.

Materiaal: - schema van de luistervink – klinkerdief – letterzetter (schema luistervink uitgebreid met de regel van de klinkerdief).

Introductie:

Geef voorbeelden van klinkerdief-woorden met a, e, o en u (zie woordenlijst in hoofdstuk 5).

Loop bij elk woord de stappen van het schema na en laat de leerling zo zien hoe hij, door telkens een keuze te maken, uiteindelijk tot de juiste schrijfwijze van een klinkerdiefwoord kan komen.

Attendeer de leerling erop dat je een lange klank hoort, maar dat je maar één klinker schrijft, omdat de klinkerdief een klinker heeft gestolen. Het zou kunnen dat de leerling de regel van de klinkerdief beter onthoudt wanneer hij – tijdens het uitspreken ervan – een ‘steelgebaar’ maakt. Om het inslijpen van foute woordbeelden te voorkomen, is het beter om de woorden niet eerst fout op te laten schrijven en daarna een letter te laten wegstrepen, dus bijvoorbeeld niet ‘laa/ter’. Het is beter om bij het uitspreken van de lange klank van het woord in de lucht het ‘steelgebaar’ te maken, en daarna het woord direct goed te laten opschrijven, met één klinker voor de lange klank, dus ‘later’. Laat de leerling daarna zelf luistervink- en klinkerdiefwoorden verzinnen, die hij vervolgens met behulp van het schema mag opschrijven. Ook kan de leerling in een tekst woorden opzoeken waarvoor de regels van luistervink of klinkerdief gelden. Deze woorden kunnen daarna ingedeeld worden. Naast het aanleren van een regel kan de leerling zich de juiste schrijfwijze van dit soort woorden via het analogieprincipe eigen maken. Als ‘kapstok’ dienen daarbij onder andere de ‘kaartjes’ rechtsboven op de bladzijde. Telkens staat daarop aangegeven welke soort woorden op de desbetreffende bladzijde(n) behandeld wordt. Op de bladzijden 28 en 29 zijn dat bijvoorbeeld woorden die op het woord ‘kater’ lijken. In andere oefeningen komen ook woorden met -ate- terug, zodat de leerling de analogie met ‘kater’ ziet.

Auditieve oefening

Welk van de twee woorden is het klinkerdief-woord en waarom? Laat de leerling het schema gebruiken. Schrijf daarna steeds het klinkerdief-woord op het bord.

latten – laten	haken – hakken
maten – matten	takken – taken
vlaggen – vlagen	zaken – zakken
ballen – balen	mannen – manen

Bladzijde 29

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 30

Op de bladzijden 30 en 31 worden klinkerdief-woorden met e behandeld, naar analogie van het woord ‘egel’.

Bladzijde 31

Instructie

Doel: De leerling oriënteert zich nogmaals op de plaagletter.

Materiaal: - blaadjes;
- schema: luistervink – klinkerdief – letterzetter.

Introductie:

Bespreek dat als in een woord na een ee of oo een r komt, de lange klanken ee en oo anders gaan klinken. Daarom wordt de r op die plaats de plaagletter genoemd. Vraag of de leerling een plaagletter-woord kan noemen. Schrijf ook op het bord: veer en beer. Schrijf deze woorden ook in het meervoud: veren en beren. Wijs de leerling erop dat dit de regel van de klinkerdief is, hoewel dit bij plaagletter-woorden moeilijk te horen is. Het blijven lange klanken (wijs het aan in het schema). Bij een aantal woorden is het moeilijk om te horen of we te maken hebben met een lange klank aan het eind van de klankgroep. Dat komt omdat de ee of oo anders gaat klinken wanneer er een r na komt.

Schrijf een aantal woorden op en spreek ze duidelijk uit:

kerel – oren – leren – wereld – horen – keren

Dek de woorden af en laat ze nog eens door de leerling opschrijven. Lees ze daarna nog eens op en wijs op de regel van de klinkerdief.

Auditieve oefening

Bedenk zoveel mogelijk klinkerdiefwoorden met de lange klank e. Alle goede woorden kunnen op het bord geschreven worden.

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 32

Op de bladzijden 32 en 33 worden de woorden met o behandeld, naar analogie van het woord 'konijn'.

Auditieve oefening

Geef bij elk woord aan, wat je aan het eind van de eerste klankgroep hoort. Zeg daarna welke regel je moet toepassen: de luistervink- of de klinkerdief-regel? Gebruik daarbij het schema.

zomer	poeder	totaal
kosten	hoofden	keuken
koper	voeten	sloten
wolken	probleem	grote

Bladzijde 33

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 34

Tot slot komen op bladzijde 34 de klinkerdief-woorden met u aan de orde naar analogie van het woord 'buren'.

Auditieve oefening

Vraag of de regel van de klinkerdief nog bekend is. Herhaal zo nodig de regel. Bespreek dat de leerling nu de klinkerdief-woorden met de lange klank u gaat leren. Vraag welke woorden rijmen op 'buren'. Verdeel deze woorden telkens in klankgroepen: /bu/ /ren/ enzovoort. Vraag welke letter aan het eind van de eerste klankgroep staat.

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 35

Op de bladzijden 35 tot en met 38 worden de klinkerdief-woorden met a, e, o en u door elkaar behandeld. Laat bij de oefeningen toelichten waarom het een klinkerdief-woord is. Gebruik het schema.

Auditieve oefening

Laat alle lange klanken opnoemen. Laat de leerlingen zelf klinkerdief-woorden bedenken met a, e, o, u.

Bladzijde 36

Auditieve oefening

Welke van de twee woorden is het klinkerdief-woord? Bespreek steeds waarom dat zo is aan de hand van het schema.

draagtas – dragen	vragen – vraagstuk
lezen – leesles	eetzaal – eten
wonen – woonhuis	koopman – kopen
stuurwiel – sturen	sparen – spaarpot

Bladzijde 37

Instructie

Doel: De leerling oriënteert zich op woorden waar je een lange klank hoort, maar een korte klank schrijft.

Introductie: De regel van de klinkerdief geldt ook voor woorden van één klankgroep die eindigen op de lange klanken a, o en u. Voorbeeld: men schrijft pa, vla, nu, vlo. Deze regel geldt niet voor woorden van één klankgroep die op ee eindigen, zoals: mee, twee, nee, zee.

Een extra probleem dat zich voordoet bij woorden met e is het volgende: waarom wordt het woord 'zeven' met één e geschreven en het woord 'zeeman' met twee e's? Dit probleem kan aan de hand van het schema verduidelijkt worden: bij het woord 'zeven' is er sprake van twee klankgroepen die met betrekking tot het hele woord geen betekenis hebben, namelijk 'zee' en 'ven'. Redenerend volgens het schema moet op de klankgroep 'zee' de regel van de klinkerdief toegepast worden, waarbij er één e weggehaald wordt. Bij het woord 'zeeman' daarentegen hebben de twee klankgroepen wel betekenis. Op beide klankgroepen moeten dus de regels voor woorden van één klankgroep toegepast worden.

Bladzijde 38

Auditieve oefening

Noem steeds een klinkerdief-woord met dezelfde klank aan het eind van de eerste klankgroep:

negen – wapen – vrolijk – dure – zomer – publiek – manier – hotel – lege

Onderdeel 2 'Klinkerdief 1' wordt hier afgesloten met een einddictee.
Dit dictee is opgenomen in paragraaf 4.2.

3 Letterzetter 1

Bladzijde 40

Op deze bladzijde wordt het verhaal 'Hoe Bernadette haar naam leerde schrijven' vervolgd met het laatste stuk over 'de letterzetter'. De letters uit de klankenkast kunnen daarbij per categorie op lange stroken papier geschreven worden: medeklinkers, tweetekensklanken, lange klanken, korte klanken.

Bladzijde 41

Instructie

Doel: De leerling leert de regel van de letterzetter.

Materiaal: - blaadje;
- schema: luistervink – klinkerdief – letterzetter.

Introductie:

Bespreek dat vandaag kennis gemaakt wordt met de regel van de letterzetter. Aan de hand van het schema worden een aantal letterzetter-woorden besproken. Om geen foute woordbeelden op te roepen, is het beter om niet eerst één medeklinker op te schrijven en er daarna twee van te maken. Schrijf dus bijvoorbeeld niet eerst 'ba ker' op om daarna een k toe te voegen, maar geef aan dat de letterzetter er twee k's van maakt, steek twee vingers op als symbool van de letterzetter, en schrijf dan direct 'bakker' op.

Behandel de volgende voorbeelden: letter – knikker – tassen – poppen – bruggen.

Naast het geven van voorbeelden kun je de leerling ook zelf letterzetter-woorden laten verzinnen. Hij moet daarbij goed onthouden dat dan aan het eind van de eerste klankgroep een korte klank moet voorkomen. Bij elk woord moeten de vier stappen van het schema doorlopen worden.

Bovenaan de bladzijde zie je een nieuw kaartje met vijf letterzetter-woorden en het symbool van de letterzetter: twee opgestoken vingers. Op de bladzijden 41 en 42 worden letterzetter-woorden met a behandeld naar analogie van het woord 'knappe'.

Auditieve oefening

Zeg de twee woorden. Vraag of de leerling het verschil hoort en vraag wat het letterzetter-woord is. Laat dit zien in het schema. Schrijf daarna alleen het letterzetter-woord op het bord.

koppen – kopen
knoppen – knopen
wetten – weten
potten – poten
holen – hollen
latten – laten
schollen – scholen
matten – maten
tonen – tonnen

haken – hakken
botten – boten
takken – taken
molen – mollen
balen – ballen
mannen – manen
vlaggen – vlagen
bomen – bommen
stoken – stokken

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 42

Auditieve oefening

Vraag de leerling de ogen dicht te doen en een vinger op te steken wanneer hij een korte klank hoort.

kam – mast – taart – pan – baas – waar – krant – plaats – kraan – hand –
kalf – strand – spraak – plank – slaan

Bladzijde 43

Op de bladzijden 43 en 44 komen letterzetter-woorden met e aan bod. Het 'kapstokwoord' is 'gekke'.

Auditieve oefening

Laat de leerling zoveel mogelijk letterzetter-woorden met de korte klank e bedenken. Laat die op het bord schrijven.

Bladzijde 44

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 45

Naar analogie van het woord 'dikke' komen op de bladzijden 45 en 46 letterzetter-woorden met i aan de orde.

Auditieve oefening

Bedenk zoveel mogelijk woorden die rijmen op het woordje 'stippen'. Benut het analogieprincipe door de leerling op het bord de bedachte woordjes onder elkaar te laten zetten.

Bladzijde 46

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 47

Op de bladzijden 47 en 48 worden letterzetter-woorden met o behandeld naar analogie van het woord 'domme'.

Auditieve oefening

Verzin steeds een letterzetter-woord met dezelfde korte klank o, maar met andere medeklinkers.

knoppen	volle	grotten	poppen
brommen	stokken	bossen	domme

Voorbeeld: knoppen → knollen, poppen, knotten.

Bladzijde 48

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.

Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 49

Tot slot komt op de bladzijden 49 en 50 een aantal letterzetter-woorden met u aan de orde naar analogie van het woord 'dunne'.

Auditieve oefening

Geef aan dat je een stukje voor gaat lezen. Vraag de leerling de hand op te steken als hij een letterzetter-woord met de korte klank u hoort. Lees nu een stuk voor uit een voorleesboek.

Bladzijde 50

Deze bladzijde wordt afgesloten met een controledictee.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 51

Op de bladzijden 51 tot en met 53 worden de letterzetter-woorden met a, e, i, o en u door elkaar aangeboden.

Auditieve oefening

Schrijf de vijf kapstokwoorden knappe, gekke, dikke, domme en dunne naast elkaar op het bord. Laat de leerling bij elke categorie woorden bedenken die - in het midden - hetzelfde klinken. Als geen woord meer bedacht kan worden, zet je een streep onder het rijtje en mag door de leerling een nieuw 'midden-stuk' bedacht worden, waarna weer een reeks nieuwe letterzetter-woorden bijgeschreven kan worden.

Bladzijde 52

Op deze bladzijde wordt gecontroleerd of de leerling de regel van de letterzetter nog kent.

Bladzijde 53

Onderdeel 3 'letterzetter 1' wordt hier afgesloten met een einddictee.
Dit dictee is opgenomen in paragraaf 4.2. .

Bladzijde 54

Op deze bladzijde wordt het verhaal over prinses Bernadette nog eens opgefrist. De drie spellingregels worden daardoor herhaald. De leerling mag het eerdere verhaal nog eens doornemen voordat hij deze oefening maakt.

Bladzijde 55

Instructie

Doel: De leerling kan de regels van de luistervink – klinkerdief – letterzetter door elkaar heen toepassen.

Materiaal: - blaadje met de symbolen van luistervink, klinkerdief, letterzetter;
- schema: luistervink – klinkerdief – letterzetter.

Introductie: Noem steeds een woord en vraag een leerling hardop de stappen van het schema te doorlopen. Vervolgens wordt het onder het juiste symbool op het bord gezet. Op de eerder geleerde kapstokwoorden (kater, egel, konijn, burens en knappe, gekke, dikke, domme, dunne) wordt nu geen beroep meer gedaan. Natuurlijk kun je er wel op terugvallen wanneer dat nodig is. De woorden zijn: burens – smullen – sokken – flessen – zuiden – deken – rozijn – middel – lager – stilte.

Dicteer daarna de volgende woorden en laat de leerling de woorden zelf op een blaadje schrijven waar de symbolen op gezet zijn. Behandel de woorden daarna gezamenlijk met behulp van het schema.

De woorden zijn: teken – vuren – dubbel – kelder – bakker – broden – schouder – nagel – lessen – boeken.

Auditieve oefening

Noem zoveel mogelijk letterzetter-woorden met -oll-, -ett-, -akk-, -iss-.
Noem zoveel mogelijk klinkerdief-woorden met -as-, -ol-, -ak-, -ur-.

Bladzijde 56

Oefening 1

Deze oefening is weer bedoeld om spelling te laten functioneren in het normale taalgebruik, dus voor het generaliseren. Let daarom ook op de spelling van de andere woorden en op de zinsbouw. Er moeten goede zinnen gevormd worden. 'De agent ziet een appel' kan, maar 'Vader hoort bomen' niet.

Auditieve oefening

Lees de woorden voor. De leerling probeert zo snel mogelijk te zeggen welke klankgroepen overblijven wanneer de kop-en staartstukken weggelaten worden.

bezem	aardig	jullie	verkeer
over	bedrag	zoete	hevig
drukken	tellen	vogel	sterke
spannend	blikken	prettig	brommen

Na oefening 3 wordt een controledictee afgenomen.
Dit dictee is te vinden in paragraaf 4.1.

Bladzijde 57

Laat de leerling bij oefening 1 zelf uitzoeken welke woorden bij elkaar horen. In dit gedeelte van het werkboek wordt aandacht besteed aan het verinnerlijken en verkorten van de geleerde spellingregels.

De volgende stappen zijn daarbij te onderscheiden:

- wat betreft het verinnerlijken:

- a) Het woord wordt met de hand in klankgroepen verdeeld; de klankgroepen worden hardop uitgesproken.
- b) De klankgroepen worden alleen hardop uitgesproken, zonder handgebaren.
- c) De klankgroepen worden stil voor zichzelf uitgesproken.
- d) De klankgroepen hoeven niet meer apart uitgesproken te worden; de leerling beschikt over een woordbeeld.

- wat betreft het verkorten:

De vier stappen van het schema worden verkort tot twee stappen, namelijk de stappen 3 en 4:

3. Wat hoor je aan het eind van de eerste klankgroep?

4. Welke regel geldt er nu?

Het verinnerlijken en verkorten wordt in een aantal auditieve oefeningen apart geoefend. Voor de duidelijkheid is er bij de meeste oefeningen nog eens vermeld om welke stap het gaat. Op deze manier kun je snel herkennen bij welke stap de leerling blijft 'steken', zodat er extra oefenstof aangeboden kan worden.

Auditieve oefening

Verinnerlijken: stap c

Lees de woorden voor. De leerling verdeelt de woorden stil voor zichzelf in klankgroepen. Vraag de leerling vervolgens welke klank hij aan het eind van de klankgroep hoort.

Eventuele verdere vragen:

- Wat voor een soort klank is dat?
- Welke regel geldt daarvoor?
- Hoe schrijf je nu het woord?

later	kousen	kapper	wanneer
heksen	lelijk	drempel	zinnig
huilen	totaal	vuren	leven
gele	missen	brutaal	probleem

Bladzijde 58

Auditieve oefening

Verkorten: stap 3

Lees de woorden voor. De leerling zegt de woorden stil voor zichzelf na.

Vervolgens probeert hij meteen te zeggen wat hij aan het eind van de eerste klankgroep hoort: een lange klank, korte klank, een medeklinker of twee-tekenklank.

dromen	prikken	zagen	heuvel
ruiten	ezel	dertien	natte
mager	gordijn	meter	nummer

Bladzijde 59 en 60

Gezamenlijke oefening

Vertel de leerlingen dat zij een kwartetspel gaan maken. Laat een lijst woorden op het bord zien en geef de leerlingen de opdracht om te bekijken bij welke kaart het thuishoort. Geef aan dat zij hierbij op twee dingen moeten letten:

1. of het een klinkerdief- of een letterzetter-woord is;
2. het woord moet in de goede serie komen.

Bespreek twee of drie woorden samen met de leerlingen. Laat hen zo nodig de woorden in klankgroepen verdelen, en nog eens de regels van de klinkerdief en de letterzetter herhalen en toepassen. Laat de leerlingen de woorden eerst met potlood invullen en pas daarna met pen, om de mogelijkheid voor eventuele correcties open te houden. Als alle woorden ingevuld zijn, mogen de leerlingen per kaart een tekening van een woord in het kadertje maken. Dit woord moeten zij in het lijstje onder de tekening nog eens met een apart kleurtje overtrekken. Eventueel kunnen naderhand nog van alle woorden kaarten bijgemaakt worden, zodat de leerlingen 'echt' kunnen kwartetten!

Lijst van de $12 \times 4 = 48$ kwartetwoorden, door elkaar:

ober	poppen	beren	knikkers
ezels	ogen	bezems	blikken
vissen	rozijn	visser	oren
appels	klassen	kippen	lepels
blokken	kikkers	pudding	leraar
bekers	emmers	dagen	schalen
bakker	slager	messen	vakken
schapen	benen	pennen	weken
tenen	katten	jaren	apen
uren	ballen	jager	sommen
bessen	water	kapper	tomaat
pannen	koffie	boter	schipper

Overzicht van de kwartetten die gemaakt kunnen worden:
klinkerdief

Dieren	Gebruiksvoorwerpen	Beroepen
schapen beren ezels apen	schalen bekers bezems lepels	ober jager leraar slager
Eten en drinken	Lichaamsdelen	Tijdsbegrippen
tomaat boter water rozijn	oren benen tenen ogen	jaren dagen weken uren

letterzetter

Beroepen	Dieren	Eten en drinken
visser schipper kapper bakker	katten vissen kikkers kippen	appels bessen pudding koffie
Op school	Gebruiksvoorwerpen	Speelgoed
sommen pennen klassen vakken	pannen emmers messen blikken	blokken knikkers ballen poppen

Bladzijde 60 wordt afgesloten met een einddictee.
Hierin worden luistervink – klinkerdief – letterzetter-woorden
door elkaar aangeboden. Het dictee is opgenomen in paragraaf 4.2.

4 Dictees

4.1 Controledictees

Dictees bij 1 Kop- en staartstukken

Controledictee na bladzijde 6

Schrijf de hele zin op:

1. Dat was het begin van het verhaal.
2. Op zondag vertel ik je een geheim.
3. Hij had alle begrip voor haar verdriet.
4. Dat getal is verkeerd.
5. Als je verliefd bent, voel je je niet gewoon.

Controledictee na bladzijde 9

1. Tien keer honderd is duizend.
2. Mijn opa is bejaard, maar nog heel gezond.
3. Volgens mij, is zij een beroemd schrijfster.
4. Die kleuter is de jongste van de klas.
5. Ik koop verse groente in de winkel op de hoek.

Schrijf op:

honderd – duizend
bejaard – gezond
volgens – schrijfster
kleuter – jongste
verse – winkel

Controledictee na bladzijde 11

Schrijf de hele zin op:

1. Dertig plus vijftig is tachtig.
2. Ik vind bloemkool heerlijk.
3. Er zijn maar weinig mensen zó aardig.
4. Het is soms moeilijk om ernstig te blijven.
5. Hij voelde zich schuldig.
6. Dat meisje is vast heel eerlijk.

Controledictee na bladzijde 14

Schrijf de hele zin op:

1. Ga eens als de bliksem naar zolder!
2. Schilder is een keurig beroep.
3. De meester doet ons een moeilijk verzoek.
4. Ons hele gezin vindt friet met kip en appelmoes heerlijk.

Dictees bij 2 Klinkerdief 1

Controledictee na bladzijde 26

1. Ga je mee naar buiten?
2. Zij drinkt altijd thee bij het ontbijt.
3. Het grasveld is pas gemaaid.
4. Er is iemand aan de deur.
5. Ik heb mijn schouder bezeerd bij gymnastiek.
6. De matroos haalde de loopplank binnen.
7. Ik wandel graag met onze hond door het park.
8. De radio stond keihard aan.
9. Ik vind het nooit leuk om afscheid te nemen.
10. Hij kan zijn horloge nergens vinden.

Schrijf op:

buiten
ontbijt
grasveld
iemand
schouder
loopplank
wandel
keihard
afscheid
nergens

Controledictee na bladzijde 29

1. Een week heeft zeven dagen.
2. Wil jij de tafel even dekken?
3. Neem mij niet kwalijk.
4. De schepen liggen in de haven.
5. Ik ben morgen jarig.
6. Het was vannacht 20 graden onder nul.
7. Je moet je nagels eens knippen.
8. Mag ik u iets vragen?
9. Ik ben voor een spelcomputer aan 't sparen.
10. De tranen rolden over zijn wangen.

Schrijf op:

dagen
tafel
kwalijk
haven
jarig
graden
nagels
vragen
sparen
tranen

Controledictee na bladzijde 31

1. Er staan sterren aan de hemel.
2. Weet jij dat zeker?
3. Ik zeg het tegen de juf.
4. Heb jij een hekel aan mij?
5. De vogel wast zijn veren.
6. Mijn broer zit in het leger.
7. Ik heb een brede riem.
8. Lang zal zij leven.
9. Ik krijg een gele trui.
10. Ik moet de tafels leren.

Schrijf op:

hemel
zeker
tegen
hekel
veren
leger
brede
leven
gele
leren

Controledictee na bladzijde 33

1. Hij zong een vrolijk liedje.
2. Heb jij schone handen?
3. Ze heeft rode wangen van de kou.
4. Ik slaap in een hotel.
5. Zij wonen in een mooi huis.
6. Het is een mooie zomer.
7. De peuter neemt een rozijn uit het doosje.
8. Het schip ligt op de bodem van de zee.
9. Hij speelt goed toneel.
10. Hoge bomen vangen veel wind.

Schrijf op:

vrolijk
schone
rode
hotel
wonen
zomer
rozijn
bodem
toneel
hoge

Controledictee na bladzijde 34

1. Wij hebben nieuwe burenen.
2. Dat is een brutaal antwoord.
3. Ik sta al uren te wachten.
4. Ik heb ruwe handen.
5. Het kan nog wel even duren.
6. Vind jij die muziek mooi?
7. Gaan jullie een huis kopen of huren?
8. Dat is een dure grap.
9. Maak nu geen ruzie!
10. De muren zijn wit geverfd.

Schrijf op:

burenen
brutaal
uren
ruwe
duren
muziek
huren
dure
ruzie
muren

Dictees bij 3 Letterzetter 1

Controledictee na bladzijde 42

1. Alle eendjes zwemmen in het water.
2. Wat zijn je plannen?
3. Ik wil die rok even passen.
4. Laat dat glas niet vallen.
5. Ben je alleen?
6. Dat is een spannend boek.
7. De kapper knipt mijn haar.
8. Ik vind dat erg grappig.
9. Zij is altijd vroeg wakker.
10. Wij liepen op een smalle weg.

Schrijf op:

alle
plannen
passen
vallen
alleen
spannend
kapper
grappig
wakker
smalle

Controledictee na bladzijde 44

1. Ik hoor stemmen.
2. Mag ik twee flessen melk van u?
3. Hij heeft zijn nette pak aan.
4. Hij haalt een emmer water.
5. Ik vind dat erg prettig.
6. Wat een gekke hoed is dat!
7. Ik doe dat lekker niet.
8. De kinderen rennen naar de bus.
9. De hond ligt aan de ketting.
10. Er traden gisteren twee sterren op.

Schrijf op:

stemmen
flessen
nette
emmer
prettig
gekke
lekker
rennen
ketting
sterren

Controledictee na bladzijde 46

1. Hij wordt steeds dikker.
2. We kochten twee blikken bruine bonen.
3. Je moet niet midden op de weg lopen.
4. Wat willen jullie?
5. De dokter heeft een witte jas aan.
6. Wie gaat er winnen?
7. Het huis staat op een stille plek.
8. Na de ochtend komt de middag.
9. Hij is een slimme vos.
10. Ik blijf nog even liggen.

Schrijf op:

dikker
blikken
midden
willen
witte
winnen
stille
middag
slimme
liggen

Controledictee na bladzijde 48

1. Mijn broer rijdt op een brommer.	Schrijf op:
brommer
2. In de bossen langs de kust zie je veel naaldbomen.	bossen
3. Hij is geen domme jongen.	domme
4. Wil je daar meteen mee stoppen!	stoppen
5. Het is zonnig weer.	zonnig
6. In Holland staat een huis.	Holland
7. Daar heb je de poppen aan het dansen.	poppen
8. Lopen alle klokken hier voor?	klokken
9. Schenk eens een kopje koffie in.	koffie
10. Kloppen die sommen wel?	kloppen

Controledictee na bladzijde 50

1. Zullen we maar weg gaan?	Schrijf op:
zullen
2. Dat is een drukke weg.	drukke
3. Welk nummer heeft die auto?	nummer
4. Willen jullie een boterham?	jullie
5. Die postzegel heb ik dubbel.	dubbel
6. We kunnen helaas niet komen.	kunnen
7. Ik heb dunne benen.	dunne
8. Vind jij dat nuttig?	nuttig
9. Er staan bloemen tussen de struiken.	tussen
10. We zaten te schudden van het lachen.	schudden

Controledictee na bladzijde 56

Schrijf de hele zin op:

1. Er zit geen druppel water in die flessen.
2. In april valt er vaak veel regen.
3. Sara is op zoek naar een lege woning.
4. Mijn zus draagt graag rode strikken in haar haar.
5. Mijn neef koopt een dure brommer.

4.2 Einddictees

Einddictee bij 1 Kop- en staartstukken

(Einddictee na bladzijde 16)

1. Een leeuw en een panter zijn gevaarlijke beesten.
2. Heb jij die sleutel van de zolder?
3. Het is buiten heerlijk weer.
4. Duizend is een groot getal.
5. In de gang hangt een spiegel.
6. Morgen komt er deftig bezoek.
7. Niet iedereen is altijd moedig.
8. De heks maakt een giftig drankje in de keuken.
9. Moeder keek droevig bij dit verhaal.
10. Volgens mij was dit niet erg moeilijk.

Schrijf op:

panter – beesten

sleutel – zolder

buiten – heerlijk

duizend – getal

spiegel

morgen – deftig – bezoek

moedig

giftig – keuken

moeder – droevig – verhaal

volgens – moeilijk

Einddictee bij 2 Klinkerdief 1

(Einddictee na bladzijde 38)

1. Ik ga altijd om 8 uur slapen.
2. Kom je zaterdag bij mij spelen?
3. Ga jij ook de vierdaagse lopen?
4. Wij hebben uren in het bos lopen dwalen.
5. Onze burenen hebben een cavia.
6. Op dit terras mag je niet roken.
7. Morgen mag ik met mijn vriendin kleren in de stad gaan kopen.
8. Tijdens onze wandeling genieten we van de prachtige natuur.
9. Op dit moment heb ik geen tijd.
10. Ik nam een hap van de zure appel.
11. De bakker bakt iedere ochtend verse broden.
12. Helaas kan ik niet op jullie feest komen.
13. Toen wij op vakantie in Egypte waren, hebben we op een kameel gereden.
14. Mijn broertje Irfan wordt vandaag zeven jaar.
15. Het publiek reageerde enthousiast op het optreden van de zanger.
16. Door het vele lawaai kon ik hem niet goed verstaan.
17. Kim veegt de vloer met een bezem.
18. Een tomaat smaakt lekker in de sla.
19. Mijn broer houdt van housemuziek.
20. Zij heeft het kopje kapot laten vallen.

Schrijf op:

slapen
spelen
lopen
uren
burenen
roken
kleren
natuur
moment
zure
broden
helaas

kameel
zeven
publiek
lawaai
bezem
tomaat
muziek
kapot

Einddictee bij 3 Letterzetter 1

(na bladzijde 53)

1. Mijn moeder gaat pannenkoeken bakken.
2. Ik ga morgen met mijn vader vissen.
3. Wil jij even koffie zetten?
4. Wij hebben thuis drie katten.
5. We gaan op schoolkamp met twee bussen.
6. Ga jij even op die stoel zitten?
7. Ik koop een zak blokken voor mijn kleine broertje.
8. Er is geen druppel regen gevallen.
9. Op Koningsdag hangen de mensen hun vlaggen uit.
10. Een letter van het woord is niet goed geschreven.
11. Ik vind het heerlijk om door de bossen te wandelen.
12. Lege flessen moet je in de glasbak gooien.
13. Mijn broer heeft een brommer van zijn spaargeld gekocht.
14. Dit is het juiste middel tegen de kwaal.
15. Wij smullen van deze heerlijke taart.
16. Voor een verkeerslicht dat op rood staat, moet je stoppen.
17. Mijn nichtje heeft deze danspasjes op ballet geleerd.
18. In Amsterdam zijn veel bruggen over de grachten.
19. Misschien heeft zij de bus gemist en is zij daarom te laat.
20. Mijn vader wordt iedere ochtend al vroeg door de wekker wakker gemaakt.

Schrijf op:

bakken
vissen
zetten
katten
bussen
zitten
blokken
druppel
vlaggen
letter
bossen
flessen
brommer
middel
smullen
stoppen
ballet
bruggen
misschien

wekker

Einddictee bij Klinkerdief – letterzetter

(na bladzijde 60)

1. Hij was buiten adem na al dat rennen.
2. Dat gezin woont op nummer veertien.
3. Op welke manier schrijf jij de vijf?
4. Zullen we samen naar die film gaan?
5. Autobanden zijn van rubber.
6. Kiki droeg een dikke wollen trui.
7. Japan ligt aan de andere kant van de wereld.
8. Ik vind het eng als honden grommen.
9. Er zat een enorm gat in het ijs.
10. Mijn zusje wil later bij het toneel.
11. Je hoeft niet zo te schrikken!
12. Wie zal morgen de wedstrijd winnen?
13. Hij floot een vrolijk liedje.
14. Kijk, wij hebben dezelfde pennen!
15. In de zomer eten we vaak buiten.
16. Ik hoorde boze stemmen bij de burens.
17. Sommige mensen houden meer van margarine dan van boter.
18. Zij maken vaak ruzie, maar even later zijn ze weer de beste vrienden.
19. Een bakker staat altijd heel vroeg op.
20. Zo, dat was alles!

Schrijf op:

adem
nummer
manier
samen
rubber
wollen
wereld
grommen
enorm
toneel
schrikken
winnen
vrolijk
pennen
zomer
stemmen
boter
ruzie
bakker
alles

5 Woordenlijsten

Woordenlijst 1 Kop- en staartstukken

Hieronder staan woordenlijsten met twee klankgroepen die beginnen met be-, ge- of ver- of eindigen op -e, -en, -el, -em, -er(s), -ens, -end, -erd, -ig of -lijk. Woorden als 'vrolijk' en 'prettig' worden in dit blok niet behandeld; hiervoor gelden namelijk regels die pas behandeld worden bij klinkerdief en letterzetter). In deze woordenlijsten zijn geen meervoudsvormen eindigend op 'en' of 'ers' opgenomen. Voor oefenstof kun je de lijsten met woorden in het enkelvoud uit de eerdere niveaus raadplegen. Deze woorden kun je zelf in het meervoud zetten. Moeilijke meervoudsvormen (f – v, s – z, eren) kun je daarbij het best vermijden.

Kopstukken

Woorden met het kopstuk: be-

bedank(t)	begraaf(t)	bemoei	beslag	bevries
bedenk(t)	begrijp(t)	benauwd	beslis(t)	bewaar
bedien	begrip	bepaal	besluit	beweeg(t)
bedoel	bejaard	beperkt	bestaan	bewijs(t)
bedrag	bekend	bereik	bestaat	bezoek(t)
bedrieg(t)	bekijk(t)	bericht	bestel	bezit
bedrijf	belang	beroemd	bestuur	bezwaar
bedroefd	beleef	beroep	betaal	
begin(t)	beloof	bescherm	bevel	

Woorden met het kopstuk: ge-

gebaar	geheim	geschikt	geweer
gebed	gelijk	gesprek	geweld
gebied	geloof	getal	gewicht
gebouw	geluid	gevaar	gewoon
gebruik(t)	geluk	geval	gezicht
gedraag(t)	gemak	gevecht	gezin
gedrag	gemeen	gevoel	gezond
geduld	genoeg	gevolg	

Woorden met het kopstuk: ver-

verbaas	verkeerd	verstaan
verband	verklaar	verstaat
verdeel	verkoop	verstand
verdien	verlaat	vertel
verdriet	verlang	vertrek(t)
verdwaal	verlicht	vertrouw
verdwijnt(t)	verliefd	verveel
vergeet	verlies(t)	vervoer
vergis(t)	verniel	vervolg
verhaal	verschil	verwacht
verhuis	versier	verzorg
verkeer	verslag	

Staartstukken

Woorden met het staartstuk: -e

aarde	erge	laatste	rijke	vreugde
achtste	fijne	lange	ronde	vroege
arme(n)	flauwe	lengte	ruime	vuile
bende	flinke	lente	ruimte	waarde
beste	forse	leuke	scherpe	warme
blanke	fraaie	lichte	schuine	warmte
blauwe	Franse	liefde	slanke	welke
blinde	goede	liefste	slechte	wijde
blonde	groene	meeste	slechtste	wilde
bruine	groente	minste	sterke	woede
derde	grootste	moeite	stilte	woeste
dichte	harde	mooie	streng	zachte
diepe	hoogste	mooiste	tante	zelfde
diepte	hoogte	nauwe	tiende	zesde
drukte	jonge	nieuwe	twaaifde	zieke
Duitse	jongste	orde	vaste	ziekte
echte	juiste	oude	verse	zijde
eerste	kleine	oudste	verte	zoete
einde	kleinste	paarse	vierde	zoute
elfde	korte	pauze	vijfde	zulke
elke	koude	rechte	vreemde	zwarte

Woorden met het staartstuk: -em

bliksem
stiekem

Woorden met het staartstuk: -end

duizend
ochtend
volgend
woedend

Woorden met het staartstuk: -ens

ergens
minstens
nergens
telkens
volgens

Woorden met het staartstuk: -erd

honderd

Woorden met het staartstuk: -en

buiten
dronken
eigen
gulden
huilen
jongen
kauwen
keuken
morgen
meesten
noorden
oosten
varken
westen
zuiden

Woorden met het staartstuk: -el

bijbel
drempel
engel
enkel
handel
heuvel
mantel
meubel
sleutel
spiegel
stempel
voedsel
vleugel
winkel
wortel

Woorden met het staartstuk: -lijk

eerlijk
heerlijk
moeilijk
pijnlijk
sierlijk

Woorden met het staartstuk: -er

achter	helder	leider	rechter	vinger
ander	herder	liever	ruiter	vlieger
anker	honger	meester	schouder	vroeger
dichter	ieder	minder	schrijver	wijzer
dieper	ijzer	moeder	slinger	winter
dochter	kapster	monster	somber	wonder
dokter	kelder	mooier	spijker	zilver
donker	kelner	nuchter	sterker	zolder
Duitser	keizer	oever	suiker	zuiver
eerder	kleiner	ouder	tijger	zuster
erger	kleuter	panter	verder	
harder	langer	pleister	vijver	

Woorden met het staartstuk: -ig

aardig	grondig	machting	treurig
angstig	gunstig	moedig	twintig
deftig	haastig	plechtig	veertig
dertig	handig	prachtig	veilig
driftig	heftig	rustig	vijftig
droevig	heilig	schuldig	vochtig
eeuwig	jeugdig	slordig	weinig
ernstig	keurig	spoedig	zestig
geinig	krachtig	tachtig	
gierig	lastig	tijdig	
giftig	luchtig	tochtig	

Woordenlijst 2 Klinkerdief 1

Woorden met a

adem	fabriek	kwalijk	paleis	staking
adres	gaten	lading	paling	stapel
agent	graden	lage	papier	straten
apen	haken	lager	Pasen	tafel
april	halen	laten	platen	taken
avond	haren	later	praten	vader
azijn	haring	lawaaï	raken	versta
banaan	haven	ma	raket	vla
banen	ja	mager	ramen	vragen
besta	jager	majoor	rare	wagen
bijna	jaren	maken	samen	wapen
bladen	jarig	malen	schaduw	water
dader	kale	manier	schalen	zadel
dagen	kameel	matroos	schapen	zagen
daken	kamer	na	sla	zaken
daling	kanaal	nagel	slager	zware
dame	kanon	namen	sparen	
draden	kapot	natuur	sta	
dragen	kwade	pa	staken	

N.B. De regel van de klinkerdief geldt ook voor woorden van één klankgroep, die eindigen op de lange klank aa.

Woorden met -e-

beker	eten	leden	teken
benen	even	lege	tenen
beren*	ezel	leger	vele
beter	gele	lelijk	veren*
bezem	heden	leren*	vrede
bezig	hekel	lepel	wegen
brede	helaas	leven	weken
deken	hele	mening	wereld*
delen	hemel	meter	zebra
deze	heren*	negen	zeker
egel	hevig	regen	zeven
enig	kerel*	stevig	
enorm	keren*	tegen	

*N.B. Bij de woorden met een * is het moeilijk te horen dat we met de lange klank ee te maken hebben. Dit komt door de plaagletter.*

N.B. De regel van de klinkerdief geldt ook voor woorden van één klankgroep, maar niet voor woorden van één klankgroep die eindigen op ee.

Woorden met -o-

blote	horen*	mode	over	toneel
bodem	hotel	model	po	totaal
bomen	knopen	modern	poten	vlo
boten	kogel	mogen	probleem	vogel
boter	koken	molen	protest	vorig*
boven	komen	moment	rode	vrolijk
broden	konijn	motor	rozijn	wonen
dode	koning	nodig	scholen	woning
droge	kopen	noten	schone	zo
dromen	koper	ogen	schotel	zomer
grote	loket	olie	schoten	
hoge	lonen	open	sloten	
hopen	lopen	oren*	tomaat	

*N.B. Bij de woorden met een * is het moeilijk te horen dat we met de lange klank oo te maken hebben. Dit komt door de plaagletter.*

N.B. De regel van de klinkerdief geldt ook voor woorden van één klankgroep, die eindigen op de lange klank oo.

Woorden met -u-

brutaal	ruzie
buren	sturen
dure	uren
duren	vuren
huren	zure
muren	
muziek	
nu	
publiek	

N.B. De regel van de klinkerdief geldt ook voor woorden van één klankgroep, die eindigen op de lange klank uu.

Woordenlijst 3 Letterzetter 1

Woorden met -a-

alle	ballet	klappen	pannen	takken	wanneer
allen	dapper	klassen	passen	tassen	wassen
alleen	gladde	knappe	plannen	trappen	watten
alles	grappig	ladder	platte	vakken	zakken
appel	hakken	lappen	ratten	vallen	zwakke
applaus	jammer	latten	smalle	vlaggen	
bakken	jassen	mannen	spannend	vlakke	
bakker	kapper	natte	stappen	vlammen	
ballen	katten	pakken	straffen	wakker	

Woorden met -a-

bedden	gekke	lekker	prettig	tellen	wennen
bellen	hekken	lessen	rennen	terrein	wetten
bessen	helling	letter	snelle	trekken	zeggen
emmer	kennen	messen	stemmen	verre	zetten
felle	ketting	nette	stemming	vette	
flessen	leggen	pennen	sterren	wekker	

Woorden met -i-

binnen	kikker	lippen	rillen	stippen
blikken	kippen	middag	schipper	vissen
brillen	klimmen	middel	schrikken	visser
dikke	knikken	midden	slikken	willen
frisse	knikker	misschien	slimme	winnen
gillen	knippen	missen	stikken	witte
hitte	liggen	prikken	stille	zitten

Woorden met -o-

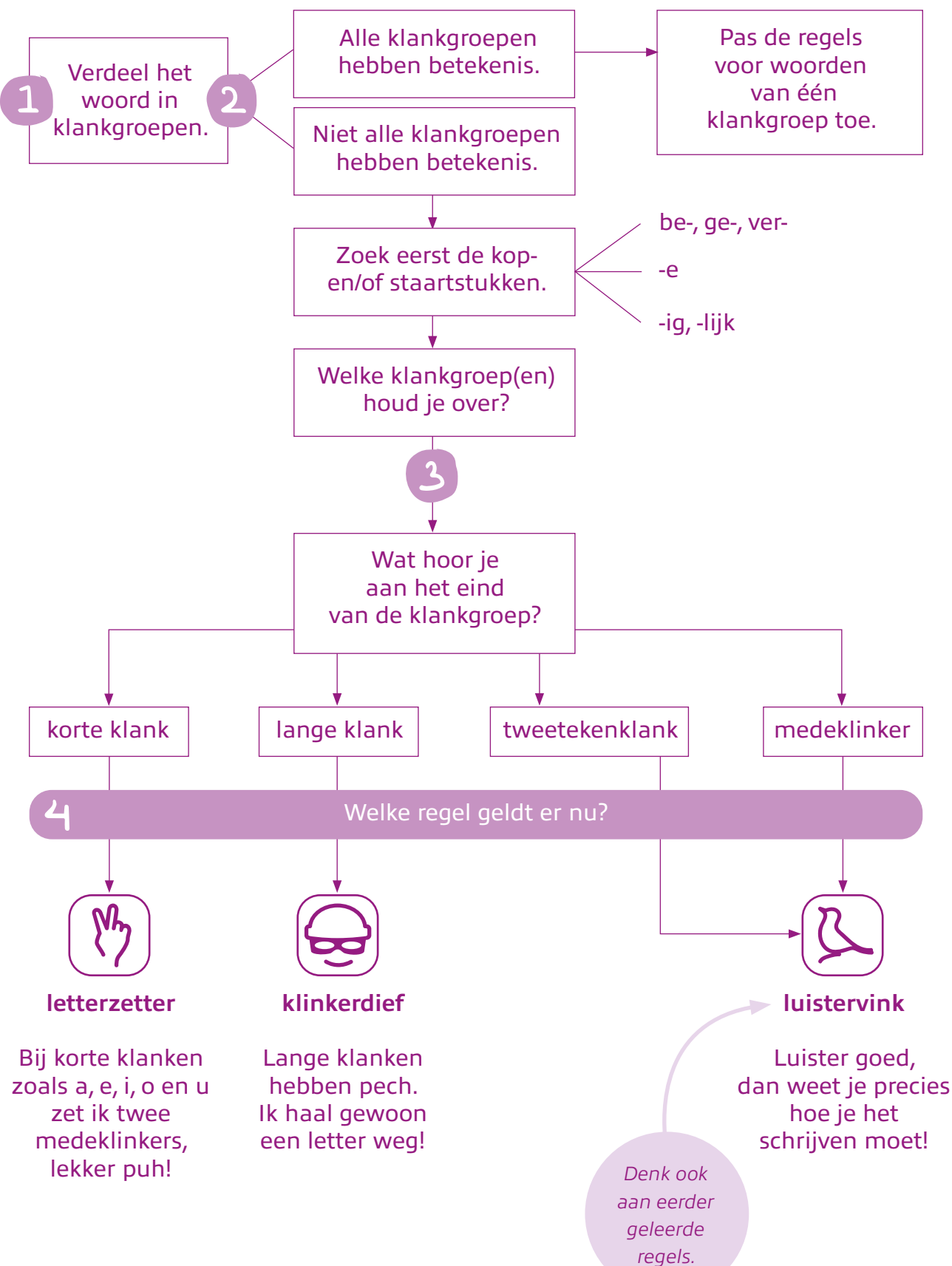
blokken	grommen	koffer	rollen
bommen	holle	koffie	sokken
bossen	Holland	koppen	stokken
brommen	hokken	koppig	stoppen
brommer	klokken	modder	volle
domme	kloppen	poppen	zonnig

Woorden met -u-

bruggen	dunne	kussen	smullen
brullen	hutten	mussen	spullen
bussen	juffrouw	nummer	stukken
drukke	jullie	nuttig	tussen
drukken	krullen	pudding	vullen
druppel	kudde	rubber	zullen
dubbel	kunnen	schudden	zussen

Schema

van de luistervink – klinkerdief – letterzetter voor woorden van twee of meer klankgroepen

Spelling in de lift werd ontwikkeld met medewerking van het Centrum Educatieve Dienstverlening/ Pedologisch Instituut te Rotterdam: Marijke Erades, Mary Gerritse, Maartje Greevenbosch, Betty Jansen, Carolien Pol, Janine Terwindt.

ISBN 978 90 06 95490 6
Versie 1.1
© Uitgeverij Zwijsen B.V.
Postbus 805
5000 AV Tilburg
info@zwijsen.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen. De uitgever behoudt zich daarnaast uitdrukkelijk haar rechten voor in het kader van tekst- en datamining, AI-training en soortgelijke technologieën.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men daarvoor de wettelijke vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers, knipselkranten en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Redactie:
Puck Senders
Projectteam ThiemeMeulenhoff

Vormgeving en opmaak:
Podivium, Haarlem

Illustraties:
Marijn v/d Wateren, Podivium

HANDLEIDING

Niveau 6

kop- en staartstukken
klinkerdief 1
letterzetter 1

9 789006 954906